

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport,
fase 2, Reconstructie Gelderse Vallei/ Utrecht-oost

15 mei 2003

1191-142

ISBN 90-421-1153-4
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. TOETSENDE BEOORDELING VAN HET MER, FASE 1	4
2.1 Algemeen oordeel.....	4
2.2 Toelichting op het oordeel.....	4
2.2.1 Veterinaire situatie, zonerings.....	4
2.2.2 Water	5
2.2.3 Natuur	6
2.2.4 Geurhinder	7
2.2.5 Verstedelijking.....	8
3. RICHTLIJNENADVIES MER, FASE 2	9
3.1 Voorkeursalternatief, gebiedsraamwerken.....	9
3.2 Effecten	10
3.3 Meest milieuvriendelijk alternatief	11
3.4 Optimalisering voorkeursalternatief.....	12
4. OPZET EN PRESENTATIE MER, FASE 2	13

1. INLEIDING

De provinciale besturen van Utrecht en Gelderland willen een reconstructieplan opstellen en vaststellen voor het gebied Gelderse Vallei/Utrecht-Oost. Het gebied wordt globaal begrensd door de randmeren in het noorden, de A27 in het westen, het Amsterdam-Rijnkanaal, meer naar het zuiden via de rand van de Utrechtse Heuvelrug naar de Nederrijn, deze naar het oosten volgend tot aan Wageningen, dan langs de rand van de Veluwe naar het noorden tot aan de A28 bij Harderwijk. Voor de vaststelling van een Reconstructieplan is de procedure van de milieueffectrapportage (m.e.r.) verplicht.

Er is gekozen voor een gefaseerde procedure vanwege de complexiteit van het reconstructieplan. Anders bestaat het risico dat in het op te stellen milieueffectrapport (MER) een grote hoeveelheid milieuinformatie wordt opgenomen, die uiteindelijk geen of slechts geringe betekenis zal blijken te hebben voor de besluitvorming. Op basis van de startnotitie (juli/augustus 2001) heeft de Commissie voor de m.e.r. op 29 januari 2002 een advies uitgebracht voor de richtlijnen voor het MER, fase 1. De colleges van Gedeputeerde Staten van Utrecht en Gelderland zijn bevoegd gezag en hebben op 26 februari 2002 respectievelijk 12 maart 2002 de richtlijnen voor het MER, fase 1, vastgesteld.

De richtlijnen voor fase 1 van het MER bevatten de volgende hoofdpunten:

1. De 'gesanctioneerde bandbreedte' dient te worden uitgewerkt. Oplossingsrichtingen die niet in overeenstemming zijn met wetgeving of harde randvoorwaarden van het vastgestelde beleid, moeten worden uitgesloten. Op basis van een analyse van de bestaande situatie, de autonome ontwikkeling en de knelpunten, en rekening houdend met de ruimte waarbinnen de streek bereid is naar oplossingen te zoeken, ontstaat ten slotte de gesanctioneerde bandbreedte. Deze dient helder te worden gepresenteerd.
2. Er dient op hoofdlijnen naar een voorkeursalternatief (VKA) te worden toegewerkt, dat ontstaat door doelen gebiedsspecifiek te maken en onderling te prioriteren vanuit een integrale visie op het gebied. Dit dient vergezeld te gaan van een inrichtingsopgave. Het afwegingsproces naar het VKA dient transparant te zijn. Voor de aspecten doelbereik, milieueffecten, globale kosten en draagvlak is aandacht nodig.
3. In fase 2 van het MER vindt een nadere uitwerking en onderbouwing van het VKA plaats. De milieueffecten ervan worden zichtbaar gemaakt. Er wordt een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) bepaald, waarvan de milieueffecten worden weergegeven. Het MER, fase 2, moet vooral de bestuurlijke informatie opleveren, die bij de besluitvorming een rol dient te spelen.

Bij brief van 10 maart 2003¹ heeft de provincie Gelderland, als coördinerend bevoegd gezag, de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor fase 2 van het MER. Het MER, fase 1, is op 13 maart 2003 ter inzage gelegd in Staatscourant nr. 51².

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³ De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

---

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ Zie bijlage 3 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

De Commissie heeft de opdracht opgevat als:

- een (inhoudelijke) toetsende beoordeling van het MER, fase 1 (bovenstaande punten 1 en 2)⁴;
- een (inhoudelijk) richtlijnenadvies voor fase 2 van het MER (bovenstaand punt 3)⁵;
- een advies over de opzet en wijze van presenteren van het MER⁶.

De Commissie heeft het *Voorontwerp Reconstructieplan/MER1 Gelderse Vallei/Utrecht-oost* (vastgesteld door de reconstructiecommissie op 13 december 2002) en de volgende achtergronddocumenten betrokken in haar advisering:

- Verwijsnotitie van richtlijnen naar de MER-documenten Reconstructie Gelderse Vallei/Utrecht-oost;
- Reconstructie in beweging: huidige situatie en autonome ontwikkeling, knelpuntenanalyse;
- Gesanctioneerde bandbreedte;
- Milieuanalyse reconstructiegebied met aanvullende scenariostudie;
- Huidige situatie en autonome ontwikkeling Water;
- Huidige situatie en autonome ontwikkeling Natuur;
- Verspreiding van de flora en fauna met bijzondere status;
- Ruimte delen: recreatie voor een leefbaar reconstructiegebied;
- Landschap in verandering: landschapsontwikkeling en ontwerpogaven;
- Huidige situatie en autonome ontwikkeling Landbouw;
- Gronden voor natuur.

Voorts betreft de Commissie in haar advies de informatie en inzichten, die zijn verkregen in een workshop op 16 april 2003 met vertegenwoordigers van bevoegd gezag (provincies Gelderland en Utrecht), van initiatiefnemers (provincies Gelderland en Utrecht) en uitvoerder (de reconstructiecommissie). Tijdens deze workshop is gebleken dat informatie die vooralsnog ontbrak in het MER, fase 1, reeds in parallelle beleidsontwikkelingen was verankerd. Deze kan tijdens de tweede fase van het MER alsnog in het document geïntegreerd worden⁷.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁸, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat over een essentiële tekortkoming in het MER, fase 1, waarvoor de Commissie adviseert een aanvulling in het MER, fase 2, op te nemen;
- informatie bevat over de inhoud van het MER die van belang is voor de besluitvorming en waarover zij een aanbeveling doet in het advies.

Op grond van artikel 7.26, lid 1 van de Wet milieubeheer (Wm) toetst de Commissie:

- aan de richtlijnen voor fase 1 van het MER⁹, zoals vastgesteld op 26 februari 2002 respectievelijk 12 maart 2002¹⁰;

---

⁴ Zie verder hoofdstuk 2 van dit advies.

⁵ Zie verder hoofdstuk 3 van dit advies.

⁶ Dit met het oog op het streven om een document te ontwikkelen dat ertoe leidt dat de milieuinformatie volwaardig meeweegt in de besluitvorming over het reconstructieplan. Zie verder hoofdstuk 4 van dit advies.

⁷ Dit geldt o.a. voor de stroomgebiedvisies van de waterbeheerders. Zie paragraaf 2.2.2 van dit advies.

⁸ Zie bijlage 4 voor een lijst hiervan.

⁹ Wm, artikel 7.23, lid 2.

- op eventuele onjuistheden¹¹;
- aan de wettelijke regels voor de inhoud van een MER¹².

De provincies Gelderland en Utrecht hebben een standpunt ingenomen voor behandeling in Provinciale Staten¹³. De Commissie betreft deze standpuntbepaling niet in dit advies. De beleidsvoorstellen in dit document ziet de Commissie als verkennend voor verdere politieke besluitvorming. De besluitvorming kan plaatsvinden als de informatie van het MER, fase 2, compleet is, zodat het milieubelang volwaardig kan worden meegewogen.

---

¹⁰ Naast de richtlijnen hebben beide provincies tevens opdrachten verstrekt aan de reconstructiecommissie, maar deze vallen buiten de m.e.r. procedure en derhalve buiten het beoordelingskader van de Commissie.

¹¹ Wm, artikel 7.23, lid 2.

¹² Wm, artikel 7.10.

¹³ Zie *Inhoudelijke standpuntbepaling provincies over voorontwerp-Reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht-oost*, 20 februari 2003.

2. TOETSENDE BEOORDELING VAN HET MER, FASE 1

De systematiek voor de toetsende beoordeling¹⁴ hangt nauw samen met die van een toetsing. Bij een toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de wettelijke vereisten en de richtlijnen en gaat zij na welke onderdelen van het MER in aanmerking komen voor een positieve vermelding. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de tekortkomingen.

Evenals bij de toetsing staat bij de toetsende beoordeling de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming, in dit geval het besluit over het reconstructieplan. Is dat naar de mening van de Commissie niet het geval, dan betreft het een *essentiële tekortkoming*. De Commissie adviseert in het geval van de reconstructie Gelderse Vallei/Utrecht-oost dan tot een aanvulling, op te nemen in het MER, fase 2.

Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich bij de toetsende beoordeling tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

2.1 Algemeen oordeel

De Commissie is van oordeel dat de essentiële informatie in het MER, fase 1, nog niet volledig is. Voor vijf onderwerpen dient aanvullende informatie te worden uitgewerkt in het MER, fase 2:

1. De motivering voor en veterinaire consequenties van de integrale zonerings¹⁵, alsmede de motivering voor, kaartbeelden/begrenzings van en de veterinaire consequenties van de varkensvrije zones;
2. De sturing van ontwikkelingen op basis van stroomgebiedvisies;
3. Beschrijving van de bijzondere natuurgradiënt en natuurpotenties, alsmede prioritering van natuurbescherming;
4. Een eenduidige beoordeling van de geurhinder;
5. Uitwerking van de verstedelijking en de grenzen die hiermee aan het Reconstructieplan gesteld worden.

2.2 Toelichting op het oordeel

2.2.1 Veterinaire situatie, zoneringen

De aanleiding voor de reconstructie was destijds de snel om zich heen grijpende besmetting met varkenspest in de intensieve veehouderijgebieden. Toen ontstond het idee om geconcentreerde gebieden met intensieve veehouderij af te zonderen binnen varkensvrije zones, de zogenaamde compartimentering. Binnen een compartiment zou zoveel mogelijk de gehele ketenproductie plaatsvinden met zo klein mogelijke afstanden en daardoor zo min mogelijk transport. De huidige vogelpest onderstreept de noodzaak daartoe nogmaals.

---

¹⁴ Een tussenstap zoals voorgesteld door de Commissie in een brief aan de provincies Utrecht en Gelderland, kenmerk 1191-58/Ou/Pi/sr dd. 29 januari 2002.

¹⁵ Dit is de zonerings van het buitengebied in landbouwontwikkelingsgebieden, verwevingsgebieden en extensiveringsgebieden.

Uit het MER, fase 1, blijkt onvoldoende hoe invulling wordt gegeven aan de varkensvrije zones en er ontbreekt een kaart met varkensvrije zones¹⁶. Het streven zou kunnen zijn om het veterinaire risico zo klein mogelijk te laten zijn. Er is een impliciete keuze gemaakt (maar niet gemotiveerd) om het gehele reconstructiegebied als één compartiment te beschouwen. Hierin worden circa 800.000 varkens en 10 miljoen stuks pluimvee gehouden. Opties om het gebied onder te verdelen in compartimenten komen in het MER, fase 1, niet aan bod. Behalve 'continue' compartimenten (door bedrijven uit bepaalde zones te verplaatsen) kan ook gedacht worden aan (snel door te voeren) compartimentering bij calamiteiten.

| Schets in het MER, fase 2, de veterinaire situatie en ontwikkelingen in het reconstructiegebied. Geef de veterinaire consequenties aan van bepaalde keuzen in zonerings. Neem in het MER, fase 2, een kaart op met varkensvrije zones. Geef op deze kaart eventueel ook aan waar mogelijkheden liggen om deelgebieden te isoleren volgens reeds bestaande natuurlijke en infrastructurele structuren, om veterinaire calamiteiten te beperken.

2.2.2

Water

De Watervisie Vallei & Eem en de stroomgebiedvisies Gelderse Vallei, Amsteland en Veluwe zijn richtinggevend voor het reconstructieplan. In de watervisies blijken overigens voor bepaalde wateraspecten reeds keuzen te zijn gemaakt, die soms via een ander bestuurlijk traject (bijvoorbeeld Streekplan) invulling krijgen¹⁷. In de reconstructieopgave van het MER, fase 1, zijn de water- en stroomgebiedvisies vertaald in beleidsopgaven met betrekking tot verdrogingsbestrijding verduurzamen van grondwateronttrekkingen, beschermen en ontwikkelen van ecologisch waardevolle wateren en het reserveren van ruimte voor waterberging. Ook kan de reconstructie een bijdrage leveren aan het bovenstrooms vasthouden van water en het terugdringen van de milieubelasting.

In het MER, fase 1, is onvoldoende duidelijk gemaakt op welke wijze de stroomgebiedvisies een rol hebben gespeeld bij de ruimtelijke invulling, met name bij de aanwijzing van extensiveringsgebieden, verwevingsgebieden en landbouwontwikkelingsgebieden. Zo is op de westflank van de Veluwe (oostelijk deel van het studiegebied rond Kootwijkerbroek) een landbouwontwikkelingsgebied gesitueerd in een gebied waar verschillende beken ontspringen en waar van nature goede hydrologische potenties voorkomen voor kwelafhankelijke natuur¹⁸.

In de landbouwontwikkelingsgebieden is het primaat bij de intensieve veehouderij gelegd. Het zijn vooral hoger gelegen gebieden, waar volgens de stroomgebiedvisies water moet worden vastgehouden en waar water ook schoon moet worden gehouden om lager gelegen gebieden niet te belasten. In natte perioden kan hier dus tijdelijk wateroverlast optreden. Bovendien moet de emissie van stikstof en fosfaat worden beperkt om het afstromende water 'schoon' te houden. In het MER, fase 1, is niet duidelijk gemaakt wat dit betekent, bijvoorbeeld voor het landbouwontwikkelingsgebied rond Kootwijkerbroek op de westflank van de Veluwe. Indien hier gekozen wordt voor beleid

¹⁶ Strikt genomen beperkt de Reconstructiewet concentratiegebieden zich tot varkensvrije zones, maar voor beperking van veterinaire risico's zijn ook andere landbouwhuisdieren van belang.

¹⁷ Door de waterbeheerders is tijdens de workshop van 16 april 2003 aangegeven dat bijvoorbeeld een herziening van het Streekplan is voorzien voor de zoekgebieden voor waterberging.

¹⁸ Zie de kwelkaart op blz. 33 in het achtergronddocument *Huidige situatie en autonome ontwikkeling Water*. Zie ook inspraakreactie nr. 12 (bijlage 4).

ten gunste van de landbouw, moet duidelijk worden in hoeverre waterdoelen moeten 'inleveren'.

In het MER, fase 1, is er voor gekozen om waterbergingsgebieden veelal te laten samenvallen met verwevingsgebieden. Het gaat dan om gebieden met de planologische bestemming 'gebied voor landbouw en waterstaatsdoeleinden' en 'gebied voor natuur en waterstaatsdoeleinden'. Waar mogelijk zal meervoudig ruimtegebruik zeker moeten worden gestimuleerd. Er zijn echter ook beperkingen, met name als inundatie met water van mindere kwaliteit plaatsvindt. Dit kan tot problemen leiden voor zowel de landbouw als ook voor kwetsbare natuur. In het MER, fase 1, is niet duidelijk gemaakt waar dit aan de orde is en of dit alsnog moet leiden tot de aanwijzing van extensiveringsgebied, daar waar gebieden voor waterberging moeten worden gereserveerd.

| Presenteer in het MER, fase 2, de voor de reconstructie essentiële elementen uit de stroomgebiedvisies, eventueel per deelgebied. Geef aan in hoeverre stroomgebiedvisies een rol hebben (gehad) bij de integrale zonering. Maak onderscheid in beleid dat vastligt in stroomgebiedvisies en welke waterwensen (nog) via de reconstructie invulling krijgen? Geef aan in welke mate de reconstructie kan bijdragen aan gewenste veranderingen in het waterbeheer, bijvoorbeeld veranderingen in ontwateringdiepte grondwaterstand, waterkwaliteit (uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen), dynamiek van het oppervlaktewater en waterberging. Motiveer of meervoudig ruimtegebruik mogelijk is, bijvoorbeeld combinaties van natuur of landbouw met waterberging of vernatting.

2.2.3

Natuur

De natuurpotenties in het studiegebied zijn vooral beschreven in het achtergronddocument *Huidige situatie en autonome ontwikkeling Water*. Er wordt niet ingegaan op het feit dat het hier gaat om één van de potentierijkste plekken van Nederland. Zo blijven de bijzondere ligging van de lage vallei tussen de twee stuwwalcomplexen en de bijzondere gradiëntsituaties onderbelicht. Het is niet duidelijk of de overgangszones grenzend aan de Veluwe en de Heuvelrug en de kwelrijke zones met de laatste blauwgraslandrestanten voldoende beschermd en ontwikkeld zullen gaan worden.

Het realiseren van een Robuuste Verbindingszone (RVZ) krijgt in het MER, fase 1, veel prioriteit, maar wordt onvoldoende onderbouwd. Er wordt in het MER, fase 1, slechts verwezen naar de provinciale haalbaarheidsstudie *Van Veluwe naar Heuvelrug...en weer terug*. De reconstructiecommissie heeft de uitgangspunten uit deze notitie overgenomen. Omdat de RVZ zo prioritair is, had de reconstructiecommissie minimaal moeten aangeven welke randvoorwaarden zijn overgenomen en hoe dat in het doelbereik kwalitatief en kwantitatief moet worden vertaald. Onduidelijk is of de RVZ mogelijk is naast behoud en bescherming van belangrijke en kwetsbare natuurgebieden¹⁹, of dat het gaat ten koste ervan. Dit klemmt te meer daar in het achtergronddocument *Huidige situatie en autonome ontwikkeling Natuur* wordt gesteld dat de RVZ in 2015 onvoldoende zal zijn ontwikkeld²⁰.

De situering van de ecologische hoofdstructuur (EHS) is onduidelijk aangegeven in het achtergronddocument *Huidige situatie en autonome ontwikkeling*

¹⁹ Hieronder horen ook de bijna aangewezen nieuwe Habitatrichtlijngebieden (veelal waterparels).

²⁰ Zie paragraaf 5.2.4: "Cruciale schakels zullen door het ontbreken van beschikbare grond en geld niet gerealiseerd worden, waardoor de zones als geheel onvoldoende kunnen functioneren."

*Natuur*²¹. De situering in het plangebied van de Vogel- en Habitatrictlijngebieden staat onvoldoende op kaart.

In overeenstemming met de richtlijnen zijn soorten beschreven met een beschermde status en waarvan bekend is dat ze in behoorlijke aantallen aanwezig zijn. Er ontbreekt echter informatie over soorten, die aanleiding geven tot aanwijzing van Vogel- en Habitatrictlijngebieden²². Eveneens is onduidelijk hoe de huidige toestand van deze soorten wordt ingeschat.

| Maak een natuurdoeltypenkaart²³. Geef aan waar interessante potenties voor natuurontwikkeling liggen. Beschrijf de specifieke gradiënt van het gebied die samenhangt met de ligging van een lage vallei tussen twee stuwwalcomplexen. Verhelder de instrumentele en financiële prioritering voor natuurbescherming en –ontwikkeling, waaronder de Robuuste Verbindingszone. Geef ook aan of bepaalde keuzen voor bescherming of ontwikkeling knelpunten kunnen betekenen op andere locaties. Presenteer helder op kaart de EHS en de Vogel- en Habitatrictlijngebieden, alsmede de nieuw aan te melden gebieden. Geef aan door welke soorten gebieden zich kwalificeren voor bescherming op grond van de Vogel- en/of Habitatrictlijn. Schat de huidige toestand van deze soorten in.

2.2.4

Geurhinder

In het MER, fase 1, wordt geen verband gelegd tussen het aantal geurgehinderden en het aantal bewoners in volgens de regelgeving overbelaste situaties. Voor drie situaties wordt berekend hoeveel personen in overbelaste gebieden wonen:

- voor de huidige situatie op basis van huidige regelgeving en jurisprudentie;
- voor de autonome ontwikkeling met nieuwe landelijke stankregulering;
- voor de autonome ontwikkeling met specifiek voor de reconstructiegebieden ontwikkelde regelgeving.

De hier gekozen benadering kan snel tot misverstanden leiden over wat werkelijk het effect van maatregelen is op het aantal geurgehinderden²⁴.

Samenvattend kan worden gesteld dat het MER, fase 1, voldoende informatie bevat over de mogelijkheden van landbouwkundige ontwikkelingen in relatie tot huidige en toekomstige geurhinderregulering. De effecten op het aantal geurgehinderden komen echter onvoldoende in beeld. Gezien de versoepeling in regelgeving is een onderbouwde inschatting van de geurhinder noodzakelijk.

| Gebruik een eenduidige methodiek voor de berekening van de geurhinder.

²¹ Doordat de kleurenkaart is omgezet naar grijs tinten geeft deze kaart nauwelijks informatie. Door de onleesbare kaart is onduidelijk of de compensatievoorstellen zijn verwerkt. Het achtergronddocument *Gronden voor Natuur* bevat wel een kleurenkaart, maar deze is ook moeilijk leesbaar en waarschijnlijk verouderd.

²² Deze soorten staan vermeld in bijlage I van de Vogelrichtlijn en bijlage II van de Habitatrictlijn.

²³ Bij voorkeur conform de Natuurdoelenkaart van het expertisecentrum LNV en eventueel aanwezige natuurdoeltypenkaarten van de twee provincies.

²⁴ Volgens het MER, fase 1, zouden er in 2015 nog maar 2 en 1% gehinderden zijn (categorieën I respectievelijk IV), terwijl het streefdoel voor 2015 12% gehinderden is. Deze parameters zijn echter onvergelijkbaar omdat het aantal geurgehinderden op verschillende wijze wordt berekend, namelijk volgens de Wet stankemissie veehouderijen in landbouwontwikkelings- en verwevingsgebieden respectievelijk volgens het permanente leefbaarheidsonderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

2.2.5 Verstedelijking

De stedelijke ontwikkeling is onvoldoende uitgewerkt in het MER, fase 1²⁵. De grenzen die verstedelijking stelt ontbreken in het MER²⁶.

| Presenteer op kaart de stedelijke claims tot 2015 en zo mogelijk voor een tijdstip op de langere termijn. Geef aan welke effecten deze claims zullen hebben voor de keuzen voor de reconstuctiezonering in aanliggende gebieden.

---

²⁵ Zie bijvoorbeeld afbeelding 16, blz. 55 van het MER, fase 1. Onduidelijk is welke gebieden geclaimd worden voor verstedelijking.

²⁶ In de workshop op 16 april 2003 is duidelijk geworden dat het aspect verstedelijking aanvankelijk niet als opdracht door de beide provincies aan de reconstructiecommissie was meegegeven, maar dat het alsnog in fase 2 aan de orde zal komen.

3. RICHTLIJNENADVIES MER, FASE 2

In de tweede fase van het MER dient een proces plaats te vinden dat recht doet aan de m.e.r. systematiek. Dit houdt kort gezegd in dat alternatieven worden ontwikkeld (waaronder een MMA), dat effecten worden bepaald dat alternatieven onderling worden vergeleken en dat een voorkeursalternatief wordt voorgesteld.

In het geval van het proces van de reconstructie van de Gelderse Vallei/Utrecht-oost resteerde na onderhandelingen in de reconstructiecommissie een voor betrokken partijen afgewogen VKA. Om in de verdere m.e.r. procedure aan dit 'onderhandelingsresultaat' meerwaarde te kunnen geven, adviseert de Commissie om onderstaande werkwijze (in de gegeven volgorde) te hantieren:

- het VKA en de gebiedsraamwerken detailleren;
- de effecten bepalen van het VKA;
- het MMA ontwikkelen;
- de effecten bepalen van het MMA;
- een optimalisatie doorvoeren van het VKA.

3.1 Voorkeursalternatief, gebiedsraamwerken

De Commissie adviseert om het VKA verder te detailleren, met name gebieds-specifiek. Betrek hierbij ook de meest recente inzichten in beleidsontwikkelingen, alsmede in instrumentarium en middelen. Bij de gebiedsspecifieke uitwerkingen²⁷ (gebiedsraamwerken) dienen realistische inrichtingsopgaven een centrale rol te vervullen²⁸.

In een gebiedsraamwerk dient naar het inzicht van de Commissie concreet aangegeven te worden welke landschappelijke strategie wordt gekozen en welke inrichtingsmaatregelen daarbij horen.

Het ligt voor de hand, in het verlengde van het MER, fase 1, dat in waardevolle cultuurlandschappen een behoudsstrategie geldt en dat in gebieden, waar de ruimtelijke samenhang een andere basis heeft dan vroeger, meer vernieuwing aan de orde is²⁹. Met name de vernieuwingsopgave, die een aanzienlijk deel van de Gelderse Vallei betreft, dient nog in het MER, fase 2, in beeld te worden gebracht. Een aandachtspunt vormen ook de (on)mogelijkheden van de inrichting van gebiedsdelen met cultuurhistorische en aardkundige waarden als landbouwontwikkelingsgebied³⁰.

²⁷ In de workshop 16 april 2003 is duidelijk geworden dat gedacht wordt aan een raamwerk per deelgebied, dat kader stelt aan de uitwerkingsplannen van het reconstructieplan. Dit komt overeen met de suggestie van inspraakreactie nr. 16 (bijlage 4).

²⁸ Ter illustratie van een niet realistische opgave: De actielijst in paragraaf 6.3.13 van het MER, fase 1, voor landschap, cultuurhistorie en aardkundige waarden is een opsomming van wensen zoals "herstel van oude agrarische objecten als engen, esdorpen en historische boerderijen" met een volstrekt ontoereikend budget. De visie lijkt een compromis met positieve intenties, goede voornemens en al dan niet realistische wensen. De visie leidt dan ook niet tot een integrale inrichtingsopgave. Zie ook inspraakreactie nr. 16 (bijlage 4).

²⁹ Zie ook achtergronddocumenten *Landschap in verandering* (hoofdstuk 4) en *Reconstructie in beweging* (hoofdstuk 6).

³⁰ Zie ook inspraakreacties nrs. 9 en 12 over Kraats/Nergena en nrs. 13 en 23 over het Binnenveld (bijlage 4).

Voor bepaalde gebieden zijn, mede gezien de inspraak, de volgende aandachtspunten van belang in het MER, fase 2:

- Het Binnenveld: rond dit gebied liggen veel riooloverstorten, terwijl de natuurwaarden er kwetsbaar zijn voor een slechte waterkwaliteit. Geef aan hoe deze situatie kan verbeteren³¹;
- De zuidwestflank van de Utrechtse Heuvelrug: hier liggen veel potenties voor kwelafhankelijke natuur, maar de gekozen verweving met landbouw kan de waterkwaliteit onder druk zetten. Motiveer keuzen in dit gebied nader in relatie met de natuurpotenties op grond van de kwe³².

3.2 Effecten

Kwantificeer zoveel mogelijk de effecten van het VKA. Tabel 9 uit het MER, fase 1, geeft al een vrijwel volledig overzicht van de te meten/te berekenen effecten (kwantitatief) of van de te beoordelen effecten (kwalitatief). De Commissie adviseert om daar de volgende thema's en/of meetbare eenheden aan toe te voegen.

Natuur

De meetbare eenheden zijn:

- De na te streven kwantiteit van de beoogde natuurdoeltypen, uitgedrukt in areaalgrootte.
- De na te streven kwaliteit, uitgedrukt in het percentage van het areaal van het type dat aan de gewenste kwaliteit gaat voldoen³³.
- Het doelbereik van de ambitie op soortniveau³⁴. Voorspel voor elk van de geselecteerde soorten voor 2015 de kans op het verdwijnen, uitsterven of verschijnen van een (nieuwe) populatie, voor zover wetenschappelijk bekend.
- Voorspel voor die soorten, die aanleiding geven tot het aanwijzen van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, of het aantal individuen per soort vermindert of juist wordt versterkt, zo mogelijk in kwantitatieve zin. Geef bij een eventuele afname aan of het aantal individuen kan dalen tot onder de normen van de Vogelrichtlijn (1% norm voor soorten), dan wel van de Habitatrichtlijn.

Water

Van belang zijn de mogelijke gevolgen van vernatting op de emissie van stikstof en fosfaat. Het waterbeheer is gericht op vernatting ten gunste van natuur en ter bestrijding van verdroging. De verwachting is dat met name de fosfaatuitspoeling zal toenemen³⁵.

³¹ Zie ook inspraakreactie nr. 23 (bijlage 4).

³² Zie ook inspraakreacties nrs. 16 en 18 (bijlage 4).

³³ Gebruik het *Handboek Natuurdoeltypen*, waarin vereiste doelsoorten, milieukenmerken en (eco)hydrologische voorwaarden per type zijn opgenomen. Zo is een indicatie van de milieuvorwaarden gegeven. Deze worden verder uitgewerkt in het rapport *Abiotische randvoorwaarden van natuurdoeltypen* van Wamelink & Runhaar (2001). Per doeltype is in het *Handboek Natuurdoeltypen* aangegeven welk percentage van de doelsoorten aanwezig moet zijn voor een goede mate van doelbereiking (Bal e.a., 2001). Probeer met gebruik van soortverspreidingskaarten van doelsoorten uit het achtergrondrapport *Verspreiding van de flora en fauna met bijzondere status* te achterhalen op welke plaatsen binnen het studiegebied deze doelbereikingspercentages kunnen worden gehaald.

³⁴ Maak daartoe bij de verspreidingskaarten uit het achtergronddocument *Verspreiding van de flora en fauna met bijzondere status* gebruik van de doelsoorten en 'stersoorten', inclusief de soorten, die aanleiding geven tot het aanwijzen van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.

³⁵ Zie ook inspraakreactie nr. 20 (bijlage 4).

Cultuurhistorische, landschappelijke en aardkundige waarden

Hieronder dienen ook archeologische waarden begrepen worden. De effecten hierop dienen te worden beschreven³⁶. Bij herstel van cultuurhistorische elementen specifiek in het kader van de reconstructie dient een concreter doelbereik aangegeven te worden dan nu in Tabel 9 van het MER, fase 1, het geval is (impuls aan behoud en beheer). Als een dergelijk herstel bij nader inzien weinig realistisch is, adviseert de Commissie het doelbereik te beperken tot behoud. Tenslotte dient voor de opgave van de landschappelijke vernieuwing een doelbereik geformuleerd te worden. Deze opgave speelt met name in deelgebied 7 Heuvelrug-Zuid³⁷ en in het merendeel van de voorgenomen landbouwontwikkelingsgebieden.

3.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

Voor de ontwikkeling van het MMA is het gewenst te verhelderen welke ruimte er is om af te wijken van het voorgestelde VKA. Hieruit blijkt of er nog een reeel MMA ontwikkeld kan worden dat betekenis heeft voor de besluitvorming.

Het overzicht dat verkregen wordt uit de effectenscore kan gebruikt worden voor de ontwikkeling van het MMA. Bijvoorbeeld door de aandacht te richten op onderdelen waarvoor het doelbereik ver achterblijft bij het streefdoel. Er kan op andere wijze invulling worden gegeven aan dat onderdeel of prioriteiten kunnen anders gelegd worden³⁸.

De ammoniakdoelen worden niet gehaald³⁹. Daarom zou in het MMA kunnen worden opgenomen om hervestiging en nieuwvestiging in verwevingsgebieden en landbouwontwikkelingsgebieden niet toe te staan. Misschien is in het MMA zelfs uitbreiding binnen het totale plangebied niet meer mogelijk. Geef in het MMA aan wat de consequenties zijn. Presenteer in het MMA ook de mogelijkheden voor bedrijfsmaatregelen, aanvullend op het generieke ammoniakbeleid⁴⁰.

Ook de waterkwaliteitsdoelen, met name die voor nitraat en fosfaat, zullen waarschijnlijk niet gehaald worden. Mede in het licht van de Nitraatrichtlijn passen in het MMA extra maatregelen om de nitraatbelasting terug te dringen⁴¹. Ook om de fosfaatbelasting verder te verminderen bestaan er maatregelen⁴². In het MMA kunnen deze extra maatregelen worden opgenomen⁴³.

Aan de westflank van de Veluwe bestaan ecohydrologische potenties voor natuurontwikkeling, dan wel voor ontwikkelingen die leiden tot verhoging van de natuurwaarden benedenstreams. Het gebied kenmerkt zich door een ster-

³⁶ Zie ook inspraakreactie nr. 1 (bijlage 4).

³⁷ Zie ook achtergronddocumenten *Landschap in veranderingen Reconstructie in beweging*.

³⁸ Eventueel ten koste van andere onderdelen waarvoor het doelbereik van het VKA 'gunstiger' uitvalt.

³⁹ In het bijzonder in de geplande landbouwontwikkelingsgebieden zullen de kritische depositiewaarden fors worden overschreden.

⁴⁰ Denk aan vergaande emissie-arme huisvesting, maatregelen t.a.v. mestopslag en -aanwending. Zie ook inspraakreacties nrs. 7, 8, 16 (bijlage 4).

⁴¹ Denk aan een aanscherping van de nitraatdosering, uitspoelingsmaatregelen (bemestingsvrije stroken) en zuiveringsmaatregelen (rietmoerassen, helofytenfilters).

⁴² Zie bijvoorbeeld de *Stroomgebiedvisie Gelderse Vallei* (blz. 54): minder bemesten (nulbemesting en bufferstroken), bodemchemische maatregelen door toepassing van ijzerhydroxide, hydrologische maatregelen door dieper te draineren of door de slootdichtheid te verminderen. Met name de hydrologische maatregelen kunnen volgens onderzoek van Alterra een reductie van 80 - 90 % in de fosfaatbelasting opleveren.

⁴³ Zie ook de inspraakreacties nrs. 4, 6, 17 en 22 (bijlage 4).

ke kweldruk en er ontspringt een aantal beken. Betrek in het MMA maatregelen om deze natuurpotenties nader in te vullen.

Voor de uitwerking van natuur in het MMA bieden de gradiëntsituaties kansen en is meer aandacht nodig voor de kwaliteit van de beoogde natuur. Daarbij moet worden ingegaan op de geselecteerde soorten, de habitats en natuurdoeltypen. Geef daarbij tevens aan in welke mate het doelbereik van natuurdoeltypen verbetert indien de ammoniakdoelen van het MMA worden gehaald.

Voor recreatie is de kwaliteit van de natuur en landschap van groot belang. Met name als het gaat om kwalitatieve vormen van recreatie als fietsen, wandelen en natuurbeleving. Geef aan waar de recreatieve en mobiliteitsdruk (aard, omvang en plaats) te groot is en waar dit juist niet het geval is. Presenteer in het MMA voorstellen voor maatregelen die deze druk sturen waar gewenst. Bijvoorbeeld door het vergroten van de toegankelijkheid, door kwalitatieve en attractieve verbetering van wandel en fietsroutes en door voorlichting. Nagegaan dient te worden of terugdringen van automobilititeit in kwetsbare gebieden mogelijk is.

3.4 Optimalisering voorkeursalternatief

Het MMA biedt mogelijkheden om het VKA te optimaliseren. Met name voor thema's waarbij het doelbereik ver achterblijft bij het streefdoel, biedt optimalisatie meerwaarde.

Beschrijf in het MER per thema de eventuele meerwaarde van het MMA ten opzichte van het oorspronkelijke VKA. Geef per thema aan of deze meerwaarde leidt tot bijstelling van het VKA, dan wel motiveer waarom van optimalisatie van het VKA is afgezien.

4. OPZET EN PRESENTATIE MER, FASE 2

Er is reeds in het MER, fase 1, een grote hoeveelheid informatie beschikbaar gekomen. Om deze informatie daadwerkelijk een rol te laten spelen bij de besluitvorming, is het noodzakelijk om deze op een toegankelijke en aantrekkelijke manier te presenteren.

De toegankelijkheid van het MER kan volgens de Commissie vergroot worden door in een samenvatting beknopt aan te geven:

- het kader van de reconstructie;
- de positie van en speelruimte voor de initiatiefnemers⁴⁴;
- de karakteristieken van het gebied;
- de knelpunten die bestaan en de doelen die nagestreefd worden;
- de gemaakte keuzen binnen het VKA;
- de belangrijkste effecten van het VKA;
- de ontwikkeling en inhoud van het MMA;
- de belangrijkste effecten van het MMA⁴⁵;
- de optimalisatie van het VKA met de verkregen inzichten over het MMA;
- de leemten in kennis die resteren, en het belang ervan voor de verdere besluitvorming;
- de beleidskeuzen die voorliggen en wie daarover besluit.

Vanwege de complexiteit en integraliteit van het plan worden er hoge eisen gesteld aan het kaart- en beeldmateriaal. Neem leesbare kaarten en verbeeldingen op, met logische aanduidingen en een heldere legenda. Presenteer alle gehanteerde topografische namen op kaart.

De gepresenteerde kaarten in het MER, fase 1, kennen een strakke omlijning van de grenzen van het reconstructiegebied Gelderse Vallei/Utrecht-oost. Voor veel thema's is het echter gewenst de relatie met aanliggende gebieden duidelijk te maken, en zal het 'bereik' van de kaart groter moeten zijn dan het plangebied.

---

⁴⁴ In casu de beide provincies, gedelegeerd aan de reconstructiecommissie.

⁴⁵ Bij voorkeur zowel ten opzichte van de referentie, als ten opzichte met het VKA.